

Bir pyrryldagyň taryhy / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Bir pyrryldagyň taryhy / hekaýa

BIR PYRRYLDAGYŇ TARYHY

Hemişe eňegi taýpy ýaly syrylan, üst-başyna müşki-anbar sepinen, jalbary birkemsiz ütüklenen, akja köýnekli, penjeginiň ýakasyna güljagaz gysdyrylan goja jenap Arsu Tomiçiň hem başyna şeýle şum ykbal inipdi.

Jenap Tomiç gojalyk ýagdaýynda-da bir alada galdy, ol bir wagtkyja gylygyndan dänlerli dälde, haçan bolup geçenini Hudaýdan başga hiç kimiň bilmeýän zatlary, özünden bireýýäm ara açan zatlar, onuň göwnüne bolmasa, henizlerem bir durkuny üýtgetmedik ýalydy. Köçelerde gezelenç edeninde, onuň iki gözi hem gyzlardady, özem olary bir wagtky heseri bilen synlaýardy, emma olaryň öz ýüzüne gaňrylybam bakmaýandyklaryna geň galan bolýardy. Ol geçirilýän agşamlarda mydama ýaş näzeninlere "ýeserje" wakalary gürrüň berýärdi, olar bilen salamlaşanynda, ellerini gysýardy, emma indi şeýdeninde, olaryň göwünleriniň bir ýalylylygyna aňk-taňk bolýardy.

Diňe käteler, ýeke özi galyp, böwrüne diň salýardy, hakykata göz ýetirjek bolup çytraşýardy we öz ýanyndan içini gepledýärdi: "Eý, Taňrym, meniň gojалан çagym seniň gysgajyk ýubkalar, aňrysy görnüp duran ýukajyk joraplar döretmegiň bolýan zatmydyr? Eý, Taňrym, meniň garrap, sandan galan wagtyň seniň konkurs, futbol, rewýu... ýaly zatlary, suwa düşülýän eşikleri oýlap tapmagyň adalatlylygyň nyşanymydyr? Onsoňam seniň rehim-şepagatyň ähli adamlar, ähli nesiller üçin deň dälmidir? Bütün ömrüni noýba iýip, aşgazanyny turşy çakyr bilen zaýalan adama, ýuwan gatykdyr çala bişirilen ýumurtgadan başga zat bilmeýän adama ýany sirkä ýatyrylan hyýarly, burgund çakyrly berre guzynyň etini güjeňleýän bolsaň, onda hany seniň

keremliligiň?! Eý, Hudaý, heý, onsoň bu zatlar heňe gelyän nerselermidir?

Adatça, Biribaryň beýle-beýle sowallara jogap bermeýänligi üçin jenap Tomiç: "Ýogsa-da, men entek onçakly garry hem däl-le! Men entek terje-le" diýip, göwnüni aldamağa başlaýardy.

Hakykatdanam, ýüz görülyän aýna muny ýalana çykarjak bolup duranokdy, ýöne ony hiç kimiň ykrar etmeýän halyna aýnanyň "pikirinden" ne peýda? Ol muny tassyklajak bolup, gör näçe gezekler synanyşyk etdi, özem Hudaý ursun, onuň talap edýän zady uly däl-di. Ol ýigrimi ýyl mundan ozalkylary ýaly, özüne ynanylmagyndan, özi barada ýakymly pikir edilmeginden, aýal-gyzlaryň özünden ejap etmeginden daşary hiç zat talabam etmeýärdi. Onuň bar isleg-arzuwy ynha şudy. Bu bolsa onçakly köp zat däl-di, juda az zatdy. Şonda-da adamlar muňa razy dældiler.

Bir gezek birgiden näzeniniň ýygananan ýeri bolan Markewiç hanymyňkyda çay içip otyrkalar öý eýesi ondan:

– Siz golaýda Ýankewiç hanymlara baryp gaýtdyňyzmy? – diýip sorady.

Olam çay içip oturyşyna:

– Ýok, dogrymy aýtsam, men, mümkin boldugyça, olara barmakdan gaça durýan – diýip, jogap berdi.

– Wiý-wiý, o näme üçin?

– Göwnüme bolmasa, onuň adamsu birneme gabanjaňrak ýaly...

Ol şeý diýdi-de, öz aýdanlarynyň nähili täsir galdyrýandygyna göz ýetirmek üçin töweregine garanjaklady, şol wagt gelinler gülkülerini zordan saklaşyp, aýaklary bilen stoluň aşagyndan bir-birlerini hürseňläp başladylar, ýelpewaçlary bilen ýüzlerini ýelpeşen bolup, bir-birleriniň ýüzlerine ýañsly ýylgyryşdylar.

Başga bir ýola ol Sawiç hanymlarda myhmançylykda bolanynda bir sagatlap ikiçäk gürleşenlerinden soň, gepiň gerdişine göräräk oňa şeýle diýdi:

– Görýän welin, siz entek ýaş hem tejribesiz bolýaňyz. Tutuş bir sagatlap erkek kişi bilen ikiçäk oturmaga çekinmeýärsiňizmi?

– Wah-heý! Ol-a ol welin, men siziň bilen tutuş bir sagatlap

düşekde ýatamda-da, çekinjek zadym ýok – diýip, ol hezil edip güldi.

Bu ýaňsylama onuň mazaly çetine degdi, ýöne onuň has gaty gören zady: soň Sawiç hanymyň bu ahwalaty ähli agşamlarda gygyryp gürrüň bermesi, oturanlaryň bolsa barynyň gojanyň üstünden hezil edip gülmekleri boldy.

Ýöne şonda-da ol bir adamynyň dagynyň hem ynanmajsk zadyny oturanlaryň boýnuna dakmaga synanyşmagyny dowam etdirdi. Günlerde bir gün ol hatyny üýtgedip, öz-özünüň üstünden golsuz nama hem ýazyp gördi. Ol hatda şeýle diýilýärdi:

"Merhemetli jenap! Döşi gyzyl bägüllü" gelne süýkenmäňizi bes etmegiňizi maslahat berýärim, diýleni etmeseňiz özüňize idili zadyň garaşmaýanlygyny bilip goýuň!"

Hatyň aşagynda bolsa "Gyzyň sergezdany" diýip gol goýlupdyr. Ol hatyň nähili görüljekdigini biljek bolup, ilki erkekleriň arasynda, soňam gelinleriň haýpyny getirjek bolup, olaryň ýygňanyşyklarynda okap başlady. Ol adatça:

– Halaýyk, şeýle ýagdaýda nätmelidigimi salgy beräýseňiz – diýip gürrüňe başlaýardy we haty okamaga durýardy.

Elbetde, gülki dik asmana galýardy. Oturanlaryň iň ýuka ýüreklileri oňa şeýleräk maslahat berýärdi:

– Jenap Tomiç, arkaýyn boluň. Bu haty ýazan ýa-ha barypýatan eşekdir (eşekler bolsa söýgüden jebir çekenoklar) ýa-da, has dogrusy, siziň halys eňkamy gaçan garrylygyňyza garaman, üstüňizden güljek bolýandyr. Iň bolmanda siziň ýaşıňyza bir hormat goýmaly ahyryn.

Gözüňi-başıňy aýlap gidýän şeýle "göwünliklerden" soň, jenap Tomiç bir gezek öýlerine gaýdyp geldi-de, ýaňsylamalara bahana bolan golsuz haty jyrrym-jyrrym etdi we elden-aýakdan düşüp, özüni ýumşak kürsiniň üstüne goýberdi.

– Maňa ynanýan ýok. Ýogsam bolmanda ynanaýanlarynda näme bolýar? Hiç zat! Wah, ýalançy dünýe diýsänim!

Ol öz-özünü köşeşdirjek boldy. Bolmady. Şondan soň agyr hassalyk zerarly lagşan adam dek düşegiň üstüne süýndi. Ýöne balyk bilme, halyk bilýär. Ertesi ir bilen jenap Tomiç

ukudan oýananynda otaga hemişekileri ýaly, eli bir çaşka kofeli, bahana bolsa, täze gybatlary eşitdiräýmek meýilli hyzmatkär kempir girdi.

Jenap Tomiçiň ýaşayan jaýy ýaşajjylardan hyryn-dykyn doludy, sonuň üçinem ol giden bir posýology, giden bir dünýäni ýada salýardy. Şol sebäpli bu ýerde ýeke günem gyk-baksyz geçenokdy. Jenap Tomiçiň hyzmatkär kempiri bir günde bolup geçen wakalary toplaşdyrýardy, olary öz eleginden geçiribem ertesi, irki gazetler mysaly kofe başynda jenap Tomiçe habar berýärdi. Gepiň gerdişine görä, ol bir gün jenap Tomiçe şeýle gürrüň berdi:

– Ýokarda, Staniçewlerde işleýän gyzjagazy tanýaňyzmy?

– Hawa, ýadymda – diýip, jenap Tomiç kofe owurtlap oturyşyna göwünli-göwünsiz jogap berdi:

– Aý... görgüliň maňlaýy şor eken.

– Näm bolupdyr?

– Ol ýaňy on altysyny doldurypdyr, eýýämem ýedi aýlyk göwrelimiş.

– Görseňizläň, görseňizläň, walla! – diýip, jenap Tomiç aljyraňňy gürledi we ýene: – Görseňizläň, görseňizläň, walla – diýip, öňki aýdanyny gaýtalady.

Ol gyzjagaz onuň oý-pikirini şeýle bir gaplap aldy welin, öz hyzmatkäriniň sanaşdyrýan beýleki täzelikleriniň bary onuň bir gulagyndan girip, beýleki gulagyndan çykyp gitdi, özi hem mahal-mahal:

– Görseňizläň, görseňizläň, walla – diýip, şol bir diýenini gaýtalady oturdy.

Şol pursatda onuň kellesinde onçakly düşnükli bolmadyk, daşgyn bir pikir peýda boldy, ol pikir hem, içagyrysy ýaly, ony şol horlady ýördi, uzynly günläp ol gyz Tomiçiň kellesinden çykmady.

Ertesi hyzmatkär aýal oňa kofe getirip bereninde, onuň ilkinji sözi:

– Ol gyzyň ýagdaýy nähilikä? – diýen söz boldy. Hyzmatkär aýalam:

– Aglap otyr – diýip, jogap berdi.

"Hawa-da. Aglamasa dagy nätsin?" diýip, jenap Tomiç içini

geplettdi.

Ol sesini-üýnünü çykarmady. Birsellemeden soňam:

– Näme diýseñizläň, ol gyzzagaz meniň ýanyna gelip-gitsin, men oňa näme etmelidigini salgy berjek – diýdi.

Hyzmatkär aýal aňk-taňk boldy. Emma gyzy çagyrmaga ýola düşdi, şondan soň basym gözünüň ody alnyp, ýüz-gözi menek-menek bolup duran gyzzagaz öýüň bosagasyndan ätledi.

– Giriber, giriber, men saňa näme etmelidigini öwredeýin.

Gyz özüni dürsäp, onuň golaýyna bardy.

– Bu waka öňräk bolupmydy? – diýip, jenap Tomiç sorady.

– Ýedi aý mundan öň – diýip, gyzzagaz sudda oturan ýaly bolyp jogap berdi.

– Ol oglan kim bolmaly?

– Talyp.

– Ady näme?

– Bilmedim.

– Indi sen näme etsem diýýärsiň?

– Bilmedim, gaýdyp öýümize-hä baryp biljek däl.

– Öý eýeleri-hä seni saklamazlar. Onsoň sen çagaň bilen nirä çykmakçy? Köçämi?

Gyz ses edip aglady, jenap Tomiç bolsa ony köşeşdirmäge oturdy:

– Men saňa näme etmelidigini öwredip, senu bu beladan gutaraýyn. Seni şu jaýyň ikinji gatynda oturan aklawjy Nikoliçiň ýanyna çyk-da, bar bolan zatlary anyk bolşy ýaly gürrüň ber, ýöne talybyň adyny tutma-da, seni aldanyň mendigimi aýt. Men döwletli adam bolamsoň, saňa çagaňy eklär ýaly pul töläp biljek.

Jenap Tomiç etjek işini birkemsiz oýlanypdy. Aklawjy Nikoliç bilen otuz ýyl töwerekleri gepleşmänsoň, onuň pirimi has hem mekirdi. Bir wagtlar jenap Tomiç aklawjynyň aýaly bilen aýrylyşmagyna sebäp bolupdy, şonuň üçinem aklawjy şondan bäri öz maşgala durmuşyny bozuýdan ar almagyň küyündedi.

Jenap Tomiç öte düşmändi. Ol nikasyz dogan çaganyň atasynyň kanun taýdan yzarlanmaýandygyny bilýärdi, ýöne aklawjy Nikoliçiň бүтін jemagatyň öňünde goh turuzjakdygyny, onuň ýetip bilmeýän arzuwynyň şudugyny hem ol ýadyndan çykaranokdy.

Soňky wakalar jenap Tomiçiň çak edişi ýaly bolup ýaýbaňlandy. Ertesi ll aklawjydan edaranyň möhüri basylan bir hat aldy, hatda meseläniň imisalalyk bilen çözülip, onuň suda we sud bileb baglanyşykly netijelere goýulmazlygyny razylyk bermegi soralyardy. Jenap Tomiç mert adam hökmünde özüniň çaga atasydygyndan ýüz dönderip bilmejekdigini we çagany eklemäge borçnama almaga razydygyny habar berdi. Hat aklawja baryp gowşanynda ol, elbetde, munuň bilen ynjalyp bilmedi. Basym gazetleriň birinde "Utançsyzlyk" diýlip atlandyrylan haý-haýly makala peýda boldy. Elbetde, muny beýleki gazetler hem alyp göterdiler, kafelerde, üýşmeleňlerde, garaz, iki adamyň başy çatylan ýerde gybat dik asmana galýardy.

Jenap Tomiç öňki öýke-kineleriniň, äsgerilmezlikleriniň hemmesini diýen ýaly ýerine salan dek boldy. Ol döşüni gaýşardyp, köçelerde gezm edip ugrady, öz ýeňsesinden adamlaryň: "Bu şol näkes-dä" diýip, pyşyrdaşyşlaryny keýp edip diňledi.

Käte tanyşlaryndan biriniň:

– O nähili beýle bolaýdy? – diýen sowalyňa ol kibtni gysyp:
– Nätjek-dä, adamyň бүтін дүнýäsini unudaýan wagty hem bolaýýa-da – diýip, jogap berdi.

Aýal gürrüňleriniň hemmesiniň soňunyň "Wah, beýle zatlar kimiň kellesine gelyärdi diýsene!" diýen teýeneli sözler bilen tamamlanýandygy ony aýratyn-da heýjana getirýärdi.

"Seniň bilen bir sagatlap düşekde-de gypynç etmän ýatyp biljek" diýen hanym Sawiçe duşanynda onuň: "Hany siz şol sözleriňizi ýene bir gezek gaýtalaň, ýene bir gezek gaýtalaň" diýip, aýdaýasy-aýdaýasy geldi.

Çaga sagatjady, ösüşi kadalydy we jenap Tomiçden düşýän ýoňsuz hakdan lezzet alýardy. Gyzzagazyň hem durmuşyndan göwni hoşdy, ol bagtynyň beýle çüwüşine haýranlar galyp, yzyndan ýetip bilmeýärdi. Jenap Tomiç bolsa töweregindäki adamlaryň öz gybatyny edip, özüni "maýyl ediji" diýip atlandyrýandyklaryna monça bolýardy. Bu oňa diýseň ýakymly degýärdi! Diýmek, hemme zat gülala-güllükdi, eger bir gezek jenap Tomiçe şeýle mazmunly hat gelip gowuşmadyk bolsa, bu ýagdaý entek-entekler dowam etjekdi:

"Merhemetli jenap!

Häzir size ata diýýärler, ýöne bu meniň hyzmatym. Şoňa görä, size eden ýagşylygyma derek hak almasam, adalatlylyk boljak däl. Meniň gys geýer ýaly paltom ýok. Şonuň üçinem men sizden şu haty eltene iki müň dinar berip goýbermegiňizi haýyş edýärim.

Hormatlamak bilen siziň çagaňyzyň atasy".

Jenap Tomiç bu haty okanynda onuň öňünde düýpden täze bir mesele ýüze çykdy. Ol bu elhenç ýagdaýyň azap edip guran ymaratyny tutuşlygy bilen weýran edip, özüni hem bütin iliniň öňünde şeýle masgaraçylygyna öwürjekdigine göz ýetirdi. Şonuň üçinem ol iki müň dinary gepsiz-gürrüňsiz berip goýberdi.

Elbetde, talyp gözli çeşmä duşanyňa begenip, diňe bir gys paltosy bilen oňmady. Onuň başga-da birtopar hajatlary bardy. Jenap Tomiç bolsa, öz abraýynyň hatyrasyna ol hajatlary kanagatlandyrmaly boldy.

Jenap Tomiç nätanys talybyndan ýygy-ýygydan hat alyp başlady. Bir gezek oňa şeýle mazmunly hat gelip gowuşdy:

" – Çuňňur hormatlanylýan Tomiç! Men bir pukara talyp, özümem juda mätäclik çekýärim. Dogrusy, siz maňa kömek edip dursuňyz, ýöne meniňem, siziňem bähbidiňiz üçin meni ogullyk edip alsaňyz, has hem gowy boljak. Şeýtseňiz, soň biziň aramyzdaky meseläni ymykly ýola goýup biljek. Beýle hossarlyga menem aýratyn many berip, özümi siziň ogullygyňyz, ýagny siziň birwagtky jalaýlygyňyzyň önümi diýip, yglan edip biljek. Şeýlelikde men we siziň eklenjiňizdäki çagam ikimiz bir dogan, sizem biziň sarpaly atamyz bolup biljek. Şeýdibem bütin maşgala bir tünege jemlenjek, şonda hiç kin siziň kesekiniň çagasynyň atasydygyňyzy hem güman etjek däl. Siz bular barada bir oýlanyp görüň.

Hormatlamak bilen siziň çagaňyzyň atasy".

Jenap Tomiç özüni ýumşak kürsüniň üstüne goýberdi-de, içini gepledip başlady...

Geliň, bizem oňa azar berip durmalyň, goý, ol pikirlenýän bolsa pikirlensin. Näme edip, näme goýmalydygy barada hem onuň

özi aladalansyn.

Branislaw NUŞIÇ,
serb ýazyjysy.

Terjime eden: Daňatar BERDIÝEW.

Satiriki hekaýalar